

DECLARATIE
VAN SYN HOOGHEYT
WILHEM HENRIK,

//

By der Gratie Gods,
PRINCE van ORANGIEN, &c.

Wijfende de redenen die Hem bewegen met de Wape-
n in het Koningrijk van Engelandt over te gaen tot Bescherming van
de Protestantse Religie, ende tot Herstellinge van de Wetten
en Vryheden van Engelandt, Schotland en Yerland.

Wij syn bygevoegt de Brieven van Hoogstgemelte Syne Hoogheit aen de
Zee-en Land-Militie van Engelandt, mitsgaders het Gebed
voor de tegenwoordige Expeditie.

Uyt het Engels vertaelt.

IN 'S GRAVENHAGE,
ARNOUT LEERS, Boekverkooper op de Zael, 1688.
Door expresse ordre van Zijn Hoogheit.

Met Privilegie van d' Edele Groot Mog: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant.

DECLARATIE VAN SYN HOOGHEYT WILHEM HENRIK

By der Gracie Gods Prince van Orangien, &c.

Behelsende de redenen die Hem bewegen met de
Wapenen in het Koningrijk van Engellant
over te gaen.

Et is by alle menschen vast en seker dat de alge-
meene rust en welstand van een Land of Ko-
ningrijk niet kan behouden worden, wanneer de
Wetten, Vryheden en Kostuimen, in deselve by
een wettige Authoriteyt vast gestelt, openlijk
overtreden en vernietigt werden, ende bysonder-
lijk wanneer getragt wert de Gods-dienst te ver-
anderen, end een andere in te voeren, die door de wetten verbo-
den is. In welcken gevalle die gene, dien het meest daeraen gebo-
gen is, nootsakelijk verpligt zyn te betragten dat de Wetten, Vry-
heden en Kostuymen, en voor al de vastgestelde Gods-dienst ge-
handhaeft en bewaert werden, ende metter daet te besorgen dat de
Inwoonders van soodanigen Staet of Koningrijk nogte van haere
Gods-dienst, nogte van hare Borgerlijke Regten ontfet werden. Het
welke soo veel te nootsakelijker is om dat de grootheid en versékerin-
ge soo wel van de Koningen, Koninglijke Familien, en van alle die
in Hoogheid gestelt zyn, als de welstand van haer volcken onderda-
nen, op een heel byzondere manier gevestigt is op de naeukeurige
onderhoudinge ende handhaevinge van haere Wetten, Vryheden
ende Kostuimen.

Op dese gronden is het dat Wy niet langer hebben kunnen uitstel-
len te verklaeren, dat Wy tot ons groot leetwesen sien, dat de
Raedslieden, die tegenwoordigh het voornaemste gesagh by den Ko-
ningh hebben, de Gods-dienst, Wetten ende Vryheden van dese

Koningrijcken hebben overmeestert, ende alle saecken, die haere Conscientien, Vryheden en Eygendommen raken, aen een arbitraire Regeeringh onderworpen: ende dat niet alleen door verborge en indirecte wegen, maer op een openbaere en ongedeguiserde maniere van doen.

Dese quade Raedslieden hebben, omme dese saken voort te setten, en die te bewimpelen met eenige plausible pretexten, verdigt, en den Koning geattribueert een *Dispencerende Magt*, uit kragt van welke sy pretenderen dat Hy gerechtig soude zyn de *executie van de Wetten*, die door het geslagh van de Koningh en het Parlement tot geruystellingh ende welstand vande Onderdanen gemaakt zyn, te *konnen opschorten*, ende op die wyse hebben sy lieden die wetten kragtelooos gemaakt ende buiten effect gestelt. Daer nogtants niet sekerder is als dat, gelijk'er geen Wetten konnen gemaakt werden als door de Koningh ende het Parlement beide te samen, ook geen Wetten, in dier voegen gemaakt (byzonderlijk foodanige dewelke vast stellen de algemeene rust en welstant van de Natie, ende het leven en vryheid van yder Onderdaen in de selve,) konnen vernietigt ofte opgeschort werden als door een gelijke Authoriteit van de Koningh en 't Parlement te samen. Want schoon de Koning de straffe, die ymant heeft verdient, en waer toe hy verwesen is, magh vergeven; als by Exempel, in de gevallen van *Hoogh Verraed* en *andere misdaden*, soo kan men nogtants met geen schyn van reden daeruit besluiten dat de Koningh de magt heeft om in 't geheel de uitvoeringe van foodanige wetten, die tegen *Hoogh Verraet* en *andere misdaden* gemaakt zyn, op te schorten: ten zy men wilde staende houden dat Hy bekleet is met een Despotijcke en Arbitraire Magt, en dat het Leven, Vryheden, Eer en Goederen vande Onderdanen geheelijk van sijn goede wille en welbehagen afhangen, ende aen Hem gantschelijk onderworpen zijn: 't welk nootzakelijk soude moeten volgen, indien de Koningh de magt heeft om de *executie van de Wetten op te schorten* ende vande selve te dispensereren.

Dese quade Raedslieden, om eenige schyn aen dese ongehoorde en vervloekte maxime te geven, hebben de saek foodanigh weten te bestieren, dat sy van de Regters een verklaringe hebben verkregen, dat dese *Dispenserende Magt* een *regt van de Kroon* is; als of het in de magt van twaelf Regters was de Wetten, Regten en Vryheden van de gantsche Natie aen de Koning over te geven, ten einde Hy van de

VAN SYN HOOGHEYDT.

3

deselve arbitrairlijk ende na sijn welgevallen, ende uitdrukkelijk aenlopende tegen de Wetten tot geruystellinge vande Onderdanen gemaakt, soudekonnen disponeren. Om welke verklaringe te bekomen, hebben dese quaede Raedslieden voor af onder de hand gesondeert de opinien van de gemelte Regters, ende te weege gebragt dat die geene onder deselve Regters, die tot soo schadelijken verklaringe in goeden gemoede niet konden verstaen, zyn afgeset, ende andere in haer plaetse gestelt geworden, tot dat sy door veranderingen, welke alsoo in de Hoven van Justitie zyn gemaakt geworden, eindelijk die begeerde verklaringe hebben weten te verkrygen: ende sy hebben tot de bedieningen van soo groten belangh ingedrongen die openbare belydenis vande Paepsche Religie doen, alhoewel dat sy door de Wetten in 't geheel van alle bedieningen zyn uitgesloten.

Het is ook van gelijcken bekend ende openbaer, dat als syn Majesteit op het aenvaerden van de Kroon van alle de Onderdanen van ENGLAND, SCHOTLAND EN YERLAND tot haer KONINGH sonder het minste tegenstreven, schoon hy op die tijt openbaere belydenis vande *Paepsche Religie* dede, was aengenomen ende erkent, Hy als doen belooft heeft en solemnelijk gesworen dat Hy sijn Onderdanen in het volle gebruik van hare Wetten, Regten ende Vryheden soude handhaeven, ende bysonderlijk dat Hy de *Kerk van England*, *soo als deselve by de Wetten is vastgesteld*, soude maintainen. Van gelijcken is het seecker dat op verscheide en bysondere tijden verscheide wetten gemaakt zyn tot bescherminge van dese Regten ende Vryheden, als mede vande Protestantse Religie: ende is onder andere verzekeringen vastgesteld dat een ygelijk, wie het soude mogen zijn, die tot eenige Kerkelijke waardigheid wierde verheven; die in een van beide de Universiteiten wierde aengenomen; van gelijken die in eenige bedieninge Civil of Militair wierde gestelt, soude moeten betuigen dat hy geen Papist, maer van de Protestantse Religie was, ende dat door het doen van de Eeden van *Allegance* ende *Supremacy*, ende van den *Test*: ende dit niet tegenstaende hebben dese quaede Raedslieden alle dese Wetten, soo wel die de Kerkelijke als de Civile bedieningen raecken, in der daet afgeschafft ende vernietigt.

Wat belangt de Kerkelijke waardigheden en bedieningen, sy hebben niet alleen sonder de minste schyn van Regt, maer ter contrarie

trarie tegen de alderuitdrukkelijste Wetten aen, een commissie van een seker getal van Personen opgeregt, aen welken sy de kennis en bestieringe van alle Kerkelijke saken hebben aenbevolen, in welke commissie geweest ende als nogh is een van sijn Majesteits Ministers van Straet, die tegenwoordigh publijke Professie vande Paepse Religie doet, ende dieten tijde wanneer hy sijne belydenisse vande voorichreve Religie deede, verklaert heeft dat hy al een geruimen tijt te voren deselve voor de eenige waeragtige Religie hadde gehouden.

Uit welken allen de beklaglijken staet, waer in de Protestantse Religie gebragt wert, te bespeuren is, aengesien de saecken vande Kerck van Engeland nu gestelt zyn in handen van Personen, die een Commissie hebben aengevaert, welke notoirlijk onwettigh is, ende die deselve hebben uitgevoert regel-regt tegen alle wetten aen: ende dat nu een van haer voornaemste Leden de *Protestantse Religie* heeft afgesworen, ende sigla verklaert heeft een *Papist* te zyn, waer door hy onbequaem is geworden om eenige publijcke bedieningen te bekleeden. De geseide Commissarissen hebben tot nu toe foodanige blijcken van gehoorzaamheid gegeven, aen't gunt haer voorgelchreven is geweest, dat men niet behoeft te twijfelen of sy sullen alsnogh volherden met het voortsetten van sulcke desseinen als daer mede meest sullen over een komen. Ende dese quade Raedslieden draegen sorge dat geen andere tot eenige Kerkelijke waerdigheid verheven werden, als menschen die geen yver voor de *Protestantse Religie* hebben, ende die haer, onder voorwendingh van *Moderatie*, bedekken hoe weinigh sy hun aen de Protestantse Religie laten gelegen zyn. De geseide Commissarissen hebben den Bisschop van *Londen* gesuspenderd, alleenlijck om dat hy weigerde een ordre te gehoorfamen om een voornaem Predicant te suspenderen, sonder den selven alvorens te citeren om sijn saecke voor hem te verdedigen, of sonder de gewoone manier van regtsplegingh te volgen. Sy hebben een President, die by de Leden van *Magdalena Collegie* verkoren was, ende naderhand al de Leden self van dat Collegie uitgeset, sonder haer voor eenigh Hof te citeren, dat wettige kennis van haer saeck konde nemen, of sonder eenige Sententie tegens haer van een comperenten Regter verkregen te hebben. En al de reden, die van haer affetten gegeven wiert, was dat sy geweigert hadden een persoon tot haer President te verkiesen, die aen haer gerecommandeert was door bewerkinge van dese quade Raedslieden,

schoon

ſchoon het Regt van een vrye verkieſinge haer buyten alle tegenſprecken toequam. Ende zyn deſelve alſoo ontſet van hare beſittingen contrarie de Wetten, ende tegen die duidelijke voorſieninge in de *MAGNA CHARTA*, dat niemant ſyn Leven of Goederen ſal verlieſen als door de Wetten van het Land. Ende nu hebben deſe quaede Raedſlieden het geſeide Collegie geheel in de handen van Papſten overgegeven, ſchoon, als boven geſegt is, ſy onbequaem zyn eenige van die plaetſen te bedienen, ſoo volgens de Wetten van het Land, als door de Statuiten van het Collegie.

Deſe Commiſſarifen hebben ook voor haer doen komen alle de Cancelliers en Aerts-dekens van Engeland, van haer afeiſchende de namen van ſodanige Kerkelijke Perſonen, die des Konings Declaratie van de *Vryheid van Conſcientie* hebben geleſen, mitſgaders ook de namen van ſoodanige die de Declaratie niet geleſen hadden, ſonder in acht te nemen dat het leſen van deſelve aen de Predikanten niet en was belaſt door de Biſſchoppen, onder welke ſy nograns ſtaen. De onwettigheyt en incompetentie van het geſeide Hoff vande Eccleſiaſtyke Commiſſarifen was ſoo bekend ende bleek ſoo klaer dat het ſtrekte tot den ondergang van de *Proteſtantiſe Religie*, dat den eerwaardigen Vader in God, *William Aerts-Biſſchop van Cantelberg*, Primaet ende Metropolitain van geheel *Engelant*, fiende dat het geſeide Hoff tot geen ander einde was opgeregt, als om perſoonen, die uytſtaecken in Deugd, Geleertheid en Godſaligheid te onderdrukken, geweigert heeft te ſitten of met het ſelve te doen te hebben.

Ende ſchoon datter verſcheide nadrukkelijke wetten tegens alderhande Kerken en Kapellen tot oeffeningh van de Paepſe Religie, van gelijcken tegen alderhande Klooſters en Conventen, en wel byſonderlijk tegens de Order der *Jefuiten* gemaect zyn, ſoo hebben ſy nogtants orders weten te verkrygen tot het bouwen van verſcheiden Kerken en Kapellen ten dienſte van die Religie: ſy hebben ook te weeg gebragt dat 'er verſcheide Klooſters geſticht zyn, ende hebben ten ſpot vande Wetten niet alleen verſcheide Collegien van Jefuiten in verſcheide plaetſen, tot verleidinge van de Jeugt opgeregt, maer hebben een van die *Ordre* tot Miniſter van Staet en tot Raedsheer in den Secreten Raed weten in te dringen. Door welke dingen ſy klaerlijk betoonen, dat ſy door geenerhande Regels noch Wetten werden ingetoomt; maer dat ſy de Eer en Goederen van de Onderdanen

en de vastgestelde Religie aen een Despotijcke Magt en Arbitraire Regeringe te onderwerpen, waer in sy gedient en geholpen werden van de Ecclesiastijcke Commissarissen.

Ook hebben sy deselve manier en methode gebruikt ten opsigte van de politijcke saken: want sy hebben uitgewerkt datter ordree gegeven omme te examineren alle Lords-Lieutenants, Deputy Lieutenants, Sherifs, Vrede-regters, en alle andere die in eenige publike bedieninge gestelt waeren, of sy met den Koningh souden willen eens werden tot het vernietigen van de *Test* en van de *Penale Wetten*: en alle degenen, die van haer gemoet niet konden verkrygen haer lieder desseinen voort te setten, zyn afgeset geworden, en andere in haer plaetsen gestelt, dewelke sy geloofden williger en meer genegen te zyn tot haer oogmerk ontrent het vernietigen van de geide wetten, welke met soo veel forge en voorsigtigheidt voor de welstant vande *Protestantse Religie* gemaekt waeren. Ende in verscheide van dese bedieningen hebben sy openbaere Papisten gevoegt, schoon de wetten haer onbequaem hebben gemaekt, ende de Onderdaenen in een staet gestelt van geen acht op hare Orders te geven.

Sy hebben van gelijken de Privilegien geschonden, ende de Charters ontnomen van meest alle die Steden, welke regt hebben om Leden tot het Parlement te verkiesen: ende hebben te weegh gebracht dat haer Charters overgegeven zyn, waer door de Regenten van deselve alle hare Regten en Privilegien hebben overgelevert ter dispositie en welgevallen van dese quaede Raedslieden: welke daer na nieuwe Magistraten in dese Steden hebben gemaekt, op dewelke sy haer volkomentlijk konden verlaten: ende sy hebben op verscheide plaetsen Paepse Regenten ingevoerd, niet tegenstaende sy door de Wetten daer toe onbequaem waeren gemaekt.

Ende alhoewel geen Natie kan bestaen, sonder de oeffeninge van goede en onpartijdige Justitie, waer van het Leven, Vryheid, Eer en Goederen van de menschen afhangen, soo hebben egter dese quaede Raedslieden dat alles aen een Arbitraire ende Despotijcke Magt onderworpen. In saecken van het grootste gewigt hebben sy getragt het gevoelen van de Regters eerst te ontdekken, ende hebben die gene afgeset die sy bevonden dat met haer meeninge niet souden over een komen, ende hebben andere in haer plaetse gestelt; van welke sy beter versekeret waren, sonder eenigh regard op haer bequaemheid te nemen. Jae sy hebben haer niet ontsien openbare Papisten in de Regt-

Regtbanken in te dringen, schoon datse door de Wetten onbequaem waren, en dat niemant sich behoeft te gedraegen aen een vonnisse van foodanige gewesen. Syluyden hebben dit self soo verre gebracht, dat sy die Regters, die in de gemeene bedieninge van de Justitie toonden haer gemoet en niet de wille van andere te volgen, afgeset hebben; waer uit het blykt dat sy tragten haer selven volkomenlyk meester te maken van het Leven, Eer en Goederen van de Onderdanen, van wat staet ende conditie die souden mogen wesen, en dat sonder eenig reguard te nemen nogh op de billikheid vande saeck, nogh op het gemoed vande Regters, die sy willen dat in alle dingen aen haer wille en welbehagen sullen onderworpen zijn: hopen de door sulke middelen de overige Regters te intimideren, die nogh in bedieninge zijn, als mede die genen die sy geraden sullen vinden in de plaets te stellen van diese afgeset hebben; ende om haer te doen sien watse te verwagten hebben, indiens oyt het alderminste tegen haer goetduncken komen te doen, ende dat geen fouten van die soort oit sullen vergeven werden, aen wie het soude mogen wesen. Daer is seer veel bloeds vergoten in verscheide plaetsen van het Koningrijk, door Regters die by dese quaede Raetslieden bestiert wierden, tegens alle regt en form van Wetten, sonder de beschuldigde persoonen te willen toetsaen haer saeck te verdedigen.

Syluyden hebben oock met de administratie van de Justitie in handen van de Papisten te geven, alle saken vande civile Justitie tot een groote onsekerheit gebracht, hoe regtveerdigh ook dat derselver Sententien mogten geweest zijn: want aengesien de Wetten van het Land de Papisten niet alleen uitsluiten van alle Regtbanken, maer haer ook onbequaem hebben verklaert, soo is niemant verbonden ofte gehouden haer Vonnis te gehoorsamen, ende alle Sententien door haer gewesen zijn uit haer selven nul en van geender waerde: soo dat alle persoonen, die door dese Paepse Regters veroordeelt zijn, dese gepretendeerde Sententien niet hoger behoeven aen te sien als voor Sententien van een privaet en ongequalificeert persoon.

Soo erbarmelyk is de staet vande Onderdanen, dewelke haer voor sulke Regters moeten verantwoorden, die in alle saecken geen andere regel volgen als die haer van dese quaede Raetslieden is voorgeschreven, dewelke, gelijk sy haer tot dese bedieninge hebben geholpen, haer daer weder kunnen uitstooten als 't haer gelegen komt, en dewelke nooit voor wettige Regters kunnen gehouden werden:

soo

soo dat al hare Sententien, naluid vande Wetten, van geen kragt nogte vermogen zijn.

Syluiden hebben op deselve manier met alle Militaire bedieningen gehandelt, want, niet tegenstaende de Wetten de Papisten niet alleen van alle foodanige bedieningen hebben uitgesloten, maer in't bysonder gewilt dat sy ontwapent souden werden, so hebben sy nogtanstot veragtingh van de Wetten niet alleen, de Papisten gewapent, maer hebben haer daerenboven tot de grootste Militaire bedieningen soo te Water als te Lande verheven, en dat Vreemdelingen soo wel als Inboorlingen, Yren soo wel als Engelschen, ten einde sy door dese wegen haer meest gemaekt hebbende soo van de Kerk, van de Regeeringh, van de Natie, als van het bedienen van de Justitie, ende deselve aen een Despotycke en Arbitraire Magt onderworpen hebbende, bequaem souden zijn haer boose dessein voort te setten ende uit te voeren door de hulpe van het Leger, ende daer na de voet op de neck van de Natie te setten.

De droevige Effecten van dese verbrekinge van de gestabilieerde Religie, Wetten ende Vryheden in Engelandt blyken nogh klaerder aen Ons door het gene Wy sien dat in Yrlant in't werk gestelt wert, alwaer de gantsche Regeeringe is gebragt in handen van de Papisten, ende de Protestantsche Inwoonders leven onder een gedurige vrees voor het gene haer over't hooft hangt van de Arbitraire Magt die aldaer is ingevoert, waer door een grote menigte van haer uit dat Rijk vertrecken, ende haer inkomsten en goederen verlaeten, zijnde nogh wel indagtigh die wreede en bloedige moort op dat Eyland in het jaer 1641. geschiet.

Dese quaede Raedslieden hebben ook den Koningh weten te verwoeren tot het verklaeren in Schotlandt dat Hy met een *absolute Magt* bekleet is, ende dat alle de Onderdanen gehouden zijn hem te gehooramen in alles, *niets gereserveert of uitsonderd*: waer op hy sich vervolgens een Arbitraire Magt soo wel over de Religie als over de Wetten van het Rijk metterdaet heeft aengematigt. Uit welken allen blijkt watter in Engelandt te verwagten staet, soo haest de saecken ryp sullen zyn.

Dese grote en ondraeglijke onderdruckingen, en het opentlijk veragten van alle de Wetten, mitsgaders de bekommelingen van de droevige onheilen die sekerlijk daer op staen te volgen, hebbende Onderdanen een groote en regtveerdige vrees aengejaegt, ende heb-

VAN SYN HOOGHEYT.

9

hebben haer doen omfien na foodanige wettige hulpmiddelen als by alle Natien geoorloft zyn: dogh alles te vergeefs. Ende dese quaede Raedslieden hebben getragt alle menschen te doen vreesen voor het verlies van haer Leven, Vryheden, Eer en Goederen, indien sy door Petitiën, vertoogen of andere, door de Wet geoorlofde middelen, haer selven wilden bewaren tegen dese onderdruckinge. Op die voet hebben sy met den Aerts-Bischof van *Cantelberg* en andere Bisschoppen omgesprongen, welke hebbende den Koning aangeboden een leer nedrige petitie, in termen vol van respect, (de gemelte Aerts-Bischof en Bisschoppen ook in getale niet meerder zynde als by de Wetten is geoorloft) waer in sy in 't korte hadden ter neder gestelt de redenen, waerom sy niet konden defereren aen de orde welke door aenhirfinge van dese quaede Raedslieden haer was toegesonden, en waer by haer geordonneert was dat sy haer Predikanten souden be-lasten de Declaratie voor de *vryheid van Consciencie* in hare Kercken te lesen, na de gevankkenis gesonden zyn, ende naderhant te regt gestelt alsoffe schuldigh hadden geweest aen een grote misdaed. En sy zyn niet alleen gehouden geweest haer te verdedigen in dese Regtsplegingh, maer ook te verschynen voor openbare Papiſten, dieden Test ende Eed niet gedaen hadden, ende by gevolg menschen waeren, die Interest hadden haer te veroordeelen: ende de Regters, die haer oordeel gesegt hadden ten voordeele vande Bisschoppen, zyn afgeset.

Ende evenwel kan men niet voorwenden dat eenig Koning, hoe verre hy sijn magt ook uytgebreit, ende hoe *arbitrair* ende *despotyk* hy ook mogt geregeert hebben, oyt voor een misdaed heeft gerekent dat sijn Onderdanen in alle onderwerping en respect, ende in getale niet overtreffende de palen vande wet, hem hebben koomen vertonen dat het haer onmogelijk was sijn bevelen te gehoornen.

Dese quaede Raedslieden hebben ook een Pair van het Rijck als een misdadige gehandelt, alleenlijk om dat hy gezegt hadde dat de Onderdaenen de ordres van een Paeps Vrederegter niet behoefden natekomen: schoon het bekend is dat, sy zynde door de Wetten van alle bedieninge uitgesloten, niemand gehouden is sijn na hare ordrest te gedraegen: zynde dit de verskeringe die de Wetten aen het volk hebben gegeven voor haer Leven, Vryheden, Eer en Goederen, dat sy niet en konnen gestelt werden onder de arbitraire procedui-

ceduiren der Papisten , welke tegen de Wetten in eenige bedieninge, civile of militaire ingedrongen zyn.

Wy en Onse lieve en seer beminde Gemalinne, de Princeesse, hebben wel getragt in alle eerbiedigheid aen den Koning bekend te maeken de regtveerdige en diepe smerte, die alle dese proceduiren in ons hebben verweckt, ende hebben Wy tot voldoeninge van 't gunt sijne Majesteit hadde gedesidereert, ende aen ons was bekend gemaeckt, soo by monde aen sijne Majesteits Envoyé als by geschrifte verklaert wat onse meeninge was ontrent het vernietigen van den *Test* en van de *Penale Wetten*: het welke wy in dier voegen hebben gedaen dat wy gehoopt hadden een middel te hebben voorgelagen, waer door de vrede van dese Koningrijken, ende een geluckige eendragt onder de Onderdaenen van allerley gesintheneden te weegh gebragt mogte werden: dogh dese quaede Raedslieden hebben sulke verkeerde uitleggingen aen dese Onse goede meeninge gegeven, dat sy getragt hebben den Koningh meer en meer van Onse te verwyderen, als of wy beoogd hadden de vrede en welstand van het Koningrijk te ontruften.

Het laeste en grootste Hulpmiddel tegen alle dese qualen soude zyn het *beroepen van een Parlement* tot versekeringh van de Natie tegens de quaede handelingen van dese schadelijke Raedslieden, maer het gemelte hulpmiddel kan als nogh niet gebruikt ofte in 't werk gestelt werden: want dese menschen vreesende dat een wettigh Parlement eens vergadert zynde, sy rekenschap souden moeten geven van alle hare openbare verbrekinge der wetten, van alle hare aanspanningen en t'samenweeringen tegen de Protestantse Religie, ende tegen het Leven en Vryheden van de Onderdaenen, hebben getragt, onder het specieus pretext van *Vryheid van Consciencie*, eerst tweedragt te saeyen onder de Protestanten tusschen die van de *Engelsche Kerck* en tusschen de Dissenters: zynde het deessein vastgesteld om de Protestanten, welkers interest het is haer selven voorde Paepse Tyrannie te behoeden, in onderlinge twisten in te wickelen, ten einde syluiden daer uit eenigh voordeel mogten trecken om haer voornemens uit te wercken, ende dat soo wel in het verkiezen van de Leden tot het Parlement, als naderhand in het Parlement zelf: want sy sien wel, indien alle de Protestanten konden gebragt werden in een onderlingh goet verstant, ende soo sy te samen arbeiden tot beschermingh van hare Religie, dat het haer

niet

niet mogelijk soude zyn haer boole voornemens uyt te werken.

Sy hebben ook in alle de Provincien van Engellant alle personen, die in eenige bedieninge ofte in eenigh bysonder aensien waren, afgevordert voor afte verklaren dat sy soudentoeftaen het vernietigen van den *Test* en vande *Penale Wetten*, ende dat sy haer stemmen soudentwillen geven inde verkiefsingen tot het Parlement alleen aen die genen die daer toe medesoudentarbeiten: de genen die haer voor af aldus niet wilden verbinden, wierden uit alle bedieningen geset, ende andere, die haer woort gaven, zyn in haer plaetsen gestelt, onder welke veel Papisten waren: endetegen de Charters en Privilegie van die Burgten en Steden, die regt hebben om Leden tot het Parlement te verkiefsen, hebben sy soodanige Reglementen weten te maecken, als sy dienstigh en nodigh oordeelden om haer selven te verskeren van alledie Leden, die by dese Corporatien staen verkoren tewerden: ende door dese middelen beelden sy haer in te ontgaen de straffe die sy verdient hebben, schoon het klaer is, dat alle Acten van Paepse Magistraten gemaekt uit haer selven nul en van geener waarde zyn: soo dat geen Parlement kan wettigh zyn, tot welkede verkiefsingen en certification van de verkiefsingen door Paepse Sheriffs en Majoors van Steden gemaekt zyn: derhalven is het niet mogelijk een wettigh Parlement te bekomen, soo langh de regeeringe en het gesagh in sulke handen is. Ende schoon in gevolge van de Constitutie van de Engelsche Regeeringhende van aloude Costuimen alle verkiefsingen van Parlements-Heeren behooren te geschieden met een volkomen vryheit, sonder eenige soort van geweld, of sonder dat de verkiefsers afgeeft wert soodanige personen te verkiefsen als haer opgegeven sullen werden, ende dat de personen soo vryelijck gekooren haer gevoelen vryelijck behooren te uyten over alle saken die voor haer gebragt werden, hebbende alijt de welstant vande Natie voor ooggen, ende in alle saken de leydinge van haer gemoet volgende, soo heeft nogtants het volk van Engellant geen huldmiddel te verwagten van een vry Parlement, wettigh beroepen en gekosen: maer sy sullen 'er moogelijck een sien beroepen waer in alle verkiefsingen met bedrogh en geweld sullen aengeleit zyn, ende welk bestaen sal uit sulcke personen, waer vande se quaede Raedslieden haer selven wel verskert houden, ende in

welk alle saecken fullen gehandelt werden na haer directie ende interest, sonder het goede ende de welstant vande Natie eens in acht te nemen. Het welk klaerlijk hier uit blykt, dat syluyden getragt hebben de Leden van het laetste Parlement om te setten tot het toestaen van het vernietigen van den *Test* en van de *Penale Wetten*: ende hebben te weegh gebragt dat dat Parlement gedissolveert wiert, wanneerse sagen datse nogh door beloften, nogh door dreigementen van de Leden van het selve konden verkrygen om haer quade desseinen op te volgen.

Dogh om haer rol uit te spelen, daer zijn grote en kragtige Presomptien, die ons doen geloven dat dese quaede Raedslieden om haer boose voornemens voort te setten, ende om meer tijt te winnen om deselve uit te voeren tot aenmoedigingh van hare medehelpers, ende om alle de goede Ingeletenen te verstaegen, hebben uigestroot dat de *Koninginne* een *Soon* hadde gebaert: schoon dat, geduurende het gepretendeerde swanger zijn vande *Koninginne*, ende de manier op welke het in de kraem komen is bestoocken, soo veel regtvaardige en tastelijcke gronden van agterdogt zijn gebleecken, dat niet alleen wy self, maer alle de goede Onderdaenen van dese Rijkken, kragtiglijk vermoeden dat de gepretendeerde Prins van *Wales* vande *Koninginne* niet ister Werelt gebragt. Ende het is aen al de Werelt bekend dat veele soo wel aen het swanger zijn vande *Koninginne*, als aen de geboorte van het Kind hebben getwyfelt, ende nogtans is'er niet een eenige saek gedaen om haer te voldoen, ofte om hare twyfelingen wegh te nemen.

Ende aengesien Onse lieve en seer beminde Gemalinne, de *Princesse*, ende van gelijcken Ons self soo grotelijks aen dese saek gelegen is, ende Wy soodanigen Regt tot de Successie vande Kroon hebben als alle de weerelt weet; dewyle oock de Engelschen in het jaar 1672, wanneer de Staeten Generael vande *Vereenigde Provincien* met een seer onregtvaardigen oorlogh wierden aengetast, haer uiterste best hebben gedaen om een einde van dien oorlogh te maken met haer selven te kanten tegen die gene die op die tijt de Regeeringh bestierden, ende daer door gevaer hebben geloopt om de gunst van het Hoff als mede hare bedieningen te verliezen; ende dewijle oock daerenboven de Engelse Natie altijt betuigt heeft een bysondere genegentheit en hooghagtinge soo voor Onse seer beminde Gemalinne, de *Princesse*, als mede voor Ons self, soo hebben wy niet konnen nalaeten

naasten in een saek van soo grooten gewigt haerlieder interesse op te nemen, nogte van alles dat in Ons is by te brengen tot hanthaevinge soo vande Protestantse Religie, als vande Wetten en Vryheden vande dese Koningrijcken, als mede haer te verfekeren de genietinge van alle hare wettige Regten. Om welk te verrigten Wy seer ernstelijk versogt zijn van een groot getal Heeren, soo Geestelijke als Weereltlike, ende van seer veel Edelen en andere Onderdaenen van allerhande Conditien.

Weshalven Wy hebben goetgevonden in Engeland over te gaen ende soodanigen magt met ons te nemen, die bequaem zy om onder Gods zegen Ons te beschermen van het geweld vande dese quade Raedslieden. Ende begeerende dat dese Onse intentie ten goede opgenomen werde, hebben Wy tot dien einde dese *Declaratie* doen verveerdigen, in dewelcke, gelijk Wy tot hier toe de regte geschaptheit hebben gegeven van de redenen, die Ons daer toe bewegen, soo hebben Wy geraedsaem gevonden mits desen te *Verklaren*, dat gemelte expeditie met geen ander oogmerk is ondernomen, als om een vry ende wettigh Parlement, soo haest als doenlijk is, vergadert te hebben, ende dat ten dien einde al de nieuwe Charters, by welke de Verkiesingen vande Parlements-Heeren bepaelt zijn tegens de oude gewoonte, sullen gehouden werden voor nul en van geender waarde; ende dat van gelijken alle Regenten, die door deseluyden op een onwettige manier zijn afgeset, terstont haer vorige bedieningen weder sullen aenvaerden, gelijk ook alle de Burgten van Engeland sullen wederkeeren tot het gebruik van haer oude Prescriptien en Charters, ende wel bysonderlijk dat de oude Charter vande groote en wijtvermaerde Stad van Londen in haer vorige kragt sal blyven; dat ook circulaire Brieven tot het verkiesen vande Leden tot het Parlement geadresseert sullen werden aen de Officieren die het toekomt deselve te ontfangen, volgens de Wetten en Costuimen; dat ook niemant sal toegelaten werden te verkiesen of te verkoren te werden tot een Lid van het Parlement, als die daer toe door de Wetten bevoegt is; ende dat de Leden van het Parlement aldus wettigh verkoren zijnde, sullen vergaderen ende sitten in alle vryheid; dat wyders beide de Huyfen tesamen mogen arbeiden tot het opstellen van sulke Wetten, als sy na een volkomen ende vry overlegh sullen nodigh en dienstigh oordeelen, soo tot vaststellingh ende executie vande Wet, raekende den *Tesst*, alsook soo-

danige andere *Wetten*, die nodigh zijn tot verskeringe en handhaevingh vande Protestantse Religie, ende van gelijken tot het maken van foodanige *Wetten*, die bequaem zijn een goede eendragt ruffchen de Kerk van Engelant en alle de Protestantse Dissenters te weegh te brengen: als mede tot beschermingh ende geruststellingh van alle die gene, die vreedfamelijk als goede Onderdaenen onder de Regeeringh willen leven, sonder de minste vervolgingh ter oorsake van haer Religie, de *Papisten* selfs niet uitgesondert; ende tot het besorgen van alle andere saken, welke beide de Huisen des Parlements fullen geraden vinden voor de Vrede, Eer en behoudenis vande Natie, ten einde daer geen gevaer magh overigh wesen dat de Natie oyt na desen onder een *Arbitraire Regeeringh* soude vervallen. Aen dit Parlement willen wy aenbevolen laten het onderzoek van de geboorte van den gepretendeerde *Prins van Wales*, ende van alle dat gene 't gunt die sake, mitsgaders het Regt tot de Successie is aengaende. Ende Wy, wat ons aengaet, willen in alle saeken helpen bevorderen de vrede ende welstant vande Natie, die een vry en wettigh Parlement sal goetvinden: aengesien Wy in dese onse ondernemingh niet anders beoogen als de beschermingh vande Protestantse Religie, het behoeden van alle menschen voor de vervolgingh om haere Conscientien, ende voor de gantsche Natie te verskeren het vrye gebruik van alle hare *Wetten*, Regten ende Vryheden, onder een goede en wettige Regeeringh.

Dit is het oogmerk dat Wy ons selven hebben voorgestelt in het aennemen van de Wapenen by dese gelegenheit: in het beleid van de welke wy de Krygsmagten onder ons bevel fullen houden onder de aldergestrengste Krygs-discipline, ende een bysondere sorgh dragen dat het volk van dese Provintien, waer door Wy fullen moeten trekken, geen de minste overlast van haer komen te lijden: ende soo haest als de gelegenheit van de Natie het sal toelaeten, soo beloven Wy alle dese vremde Krygsmagten, die Wy met Ons hebben overgebracht, te rugh te senden. Derhalven hopen Wy dat een ygelijk na behooren van ons sal oordeelen, ende dese onse handelingen approbeeren: dogh voor al verwagten Wy den uitslagh van dese onse ondernemingen van den segen van God, op welke Wy geheel en al ons vertrouwen stellen.

Ten laetsten nodigen ende versoeken Wy alle personen, niemand uitgesondert, Al de Pairs van het Rijk, soo Geestelijcke als Weerelt-

VAN SYN HOOGHEYT.

15

retdijke; alle Lords Lieutenants, Deputy Lieutenants, alle Ede-
len, Borgers ende andere gemeene stands-perſoonen van allerhan-
de Conditie, om Onſte komen helpen tot de uitvoeringe van dit
ons deſſein tegen alle de gene die haer tegen Ons ſullen willen ſtel-
len, ten einde Wy alſoo mogen voorkomen alle de onheilen die
nootſakelijk moeten opkomen als de Natie onder een *Arbitraire*
Magt ende onder *Slavernie* gehouden ſoude werden: ende ten einde
dat al het geweld en deſorders, die de gantsche conſtitutie van de En-
geſſe Regeeringh ſoo ſeer verbroken hebben, ten vollen herſtelt
mogen werden in een VRY-EN WETTIGH PARLEMENT.

Wy zijn van gelijken ook van meining, ſoo haest als de Natie tot
zuſt ſal gebragt zijn, ſorge te draegen dat'er een Parlement in
SCHOTLAND beroepen werde tot herſtellingh vande oude
Conſtitutie van dat Koninkrijk, ende om de ſaecken van Religie in
die ſtaet te ſtellen dat het Volk geruſt en gelukkigh magh leven, en-
de om een einde te maken van alle die onregtvaerdige geweldenarien,
die nu ſoo veel jaren na malkander aldaer gepleegt zijn.

Wy ſullen ook tragten het Koninkrijk van YRLAND in ſulken
ſtaet te brengen dat de Wet over 't beſit der goederen, genaemt
Settlement, aldaer heyliglijk onderhouden werde. Wy ſullen ook
by alle doenlijke middelen ſoecken ſoodanigen vaſtſtellingh in de
drie Koninkrijcken te beſorgen dat alle de Ingeſetenen in een geluc-
kige eendragt en goede vriendschap met malkander mogen leven;
ende dat de Proteſtantſe Religie, ende de Vrede, Eer ende wel-
ſtant van deſe Natien vaſt gebout mogen werden op altytduirende
fondamenten.

Gegeven onder Onſe Hand en Zegel in het Hoff in den Haeghe,
den 10. October 1688.

Was geteeckent,

WILLEM HENDRICK, PRINCE VAN ORANGIEN,

lager ſtont,

Ter Ordonnantie van ſijn Hoogheit,

En was geteeckent,

C. HUYGENS.

By-

DECLARATIE
BYVOEGSEL
TOT DE
DECLARATIE
VAN SYN
HOOGHEYT.

NA dat Wy dese onse Declaratie hadden doen opstellen ende drucken, hebben wy verstaen, dat de Uitroeyers van de Godsdienst en de Verbrekers van de Wetten van dese Koningrijcken, hoorende onse toerustinghen om het Volck tegens haer te hulp te komen, hebben begonnen een gedeelte van haer Arbitraire ende Depotijcke Magt, die sy haer hadden aengematigt, te retracteeren, ende eenige van haer onregtvaerdige handelingen ende besluiten in te trekken. De overtuiging van haer schult ende het wantrouwen op haer magt, hebben haer bewogen aen de Stad van Londen eenigefchijn van verligting van haer geweldige onderdruckingen te aenbieden, hopende daer door het Volck gerust te stellen, ende het selvet te vertheeren van het afeyfchen van een versekerde herstelling van haer Godsdienst en Wetten onder de toevlucht van onse waepenen. Sy straoyen daerenboven uit dat wy voor hebben de Natie te conquisteeren ende tot een slaverny te brengen, om welcke redenen Wy goedgevonden hebben dit weinige by onse vorige Declaratie te voegen.

Wy sijn verseeckert, dat niemand sulcke naedeelige gedagten van Ons kan hebben, dat hy sig soude inbeelden, dat wy in dese onse onderneming iets anders beoogen, als te besorgen het vaststellen van de Godsdienst ende van de Vryheden en eigendommen van de Onder-

derdaenen op foo sekeren fondement, dat de Natie noit meer in ge-
 vaer sal zijn van hier nae tot deselve ongemacken te vervallen. Ende
 gelijck de Krygsmagt, die wy met ons hebben gebracht, ten uiter-
 sten gedisproportioneert is tot foo quaeden dessein van de Natiete
 conqueren, indien wy al bequaem waeren om daer op toe te leg-
 gen, so sal het groot getal van de voornaemsten Adel, dat personen
 zijn van uitmuntende qualiteiten ende conditie, ende van een beken-
 de opregtigheid ende yver soo voor de Godsdienst als voor de Regee-
 ring van Engeland, zijnde oock veele van haer gedistingueert door
 haer onversettelijcke getrouwheid aen de Kroon, welke ten deele
 ons vergeselschappen in dese expeditie, ende ten deele ernstelijck
 daer toe by ons aengehouden hebben, ons bevryden van al sulcke
 quaedaerdige lasteringen. Want het is niet te begrypen, dat nog
 die ons genodigt hebben, nog die reeds gekomen zijn om ons te hel-
 pen, tot so quaeden aanslag van conqueren souden verstaen, om
 haer eigewettige Titels van haer Eer, Goederen ende Middelen te
 vernietigen.

Wy zyn van gelijcken verseeckert dat al de wereld siet hoe weinig
 staet te maecken is op al de beloften en engagementen die nu konnen
 gegeven werden, aengesien te voren so weinig regard genomen is op
 de aldersolemaelste beloften; als mede dat dit gepretendeerde re-
 dres, 't welk nu aangeboden werd, is een openbaere bekentenis van al
 die verbreekingen van de Regeering die wy aengewesen hebben; ge-
 lijk ook de defectueusheit van het selve niet minder kenbaer is, aen-
 gesien sy niets toestaen dat sy na haer welgevallen niet weerom kon-
 nen nemen, ende haer voorgeven ende pretentien tot een Arbitrai-
 re ende Despotijcke Magt in sijn geheel te bewaeren sonder eens
 mentie daer van te maken, 't welck de oorsprong van al haer onder-
 druckingen ende van de geheele omkeeringe van de Regeeringe is
 geweest. Van gelijken is het seecker dat 'er geen redres nog hulp-
 middel kan aangeboden werden als in een Parlement, door een
 Declaratie van de Regten van de Onderdaenen die geschonden
 zyn geweest, ende niet door eenige gepretendeerde Actens van Gra-
 tie, waer toefy door de uiterste noot, waer in haer saecken staen, ge-
 bragt zijn. Derhalven hebben wy nodig geacht te verklaeren, dat wy
 alles willen refereren aen een vrye vergaeding van de Natie in een

WETTIGH PARLEMENT.

C

Gege-

18 DECLARATIE VAN SYN HOOGHEYT.

Gegeven onder Onse Hand en Zegel, in het Hoff in den Haag, den
24. October van 't jaer onses Heeren 1688.

Was geteeckent,

WILHEM HENRICK, PRINCE VAN ORANGIEN.

Lager stont,

Ter Ordonnantie van Sijn Hoogheyt

En was geteeckent

C. HUYGENS.

DECLARATIE
VAN SYN HOOGHEYT
WILHEM HENRIK,

By der Gracie Gods,

PRINCE van ORANGIEN, &c.

Behelsende de Redenen die Hem bewegen tot het opvatten van de Wapenen,

T O T

Befchermingh van de Protestantse Religie, ende tot Herstellingh van de Wetten ende Vryheden van het Oude Koningrijk

V A N

SCHOTLAND.

H Et is by alle menschen vast en seker dat de algemeene rust en welstand van een Land of Koningrijk niet kan behouden worden, wanneer de Wetten, Vryheden en Kostuimen, in deselve by een wettige Authoriteyt vast gestelt, opentlijk overtreden en vernietigt werden, ende bysonderlijk wanneer getragt wert de Gods-dienst te veranderen, ende een andere in te voeren, die door de wetten verbo-

den is. In welcken gevalle die gene, dien het meest daer aen gelegen is, nootsakelijk verpligt zyn te betragten dat de Wetten, Vryheden en Kostuymen, en voor al de vastgestelde Gods-dienst gehandhaeft en bewaert werden, ende metter daet te besorgen dat de Inwoonders van foodanigen Staet of Koningrijk nogte van haere Gods-dienst, nogte van hare Burgerlijke Regten ontfet werden. Het welke soo veel te nootsakelijker is om dat de grootheid en versekeringe soo wel van de Koningen, Koninglijke Familien, en van alle die in Hoogheid gestelt zyn, als de welstand van haer volck en onderdanen, op een heel byzondere manier gevestigt is op de naeukeurige onderhoudinge ende handhaevinge van haere Wetten, Vryheden ende Kostuimen.

Op dese gronden is het dat Wy niet langer hebben können uitspreken te verklaren, dat Wy tot ons groot leetwesen sien, dat de Raedslieden, die tegenwoordigh het voornaemste gesagh by den Koningh hebben, de Gods-dienst, Wetten ende Vryheden van dese Koningrijcken hebben overmeestert, ende alle saecken, die haere Conscientien, Vryheden en Eygendommen raken, aen een arbitraire Regeeringh onderworpen, ende dat niet alleen door verborgene indirecte wegen, maer op een openbaere en ongedeguiserde maniere van doen.

Want in der daed de beklaglijke gevolgen van een Arbitraire Magt, ende van quaede Raedslaegen zijn soo bekend in de erbermelijcke Staet van het Koningrijk van Scotland, dat soo wel onse reden als ons gemoet Ons nootsaecken daer voort te schrieken. Want als wy overweegen de droevige staet waer in dese Natie, die nogtans altyd de Koninglijke Familie toegedaen ende eenige eeuwen herwaerts geregeert is geweest door Wetten, die gemaakt zijn door de Autoriteit van hare Koningen, door de Parlementen, ende door gemeene Kostuimen, is gebragt door practycken, die in 't werck gesteld zijn, om de constitutie van de Monarchy door Wetten geregeleert te veranderen in een Despotycke ofte Arbitraire Magt: 't welck klaerlijck blyckt niet alleen uit de practycken van quaede Raedslieden die het gesag voeren, maer oock uit de voorbedagte ende uitgedruckte publycke Declaratien, mede brengende dat de Koning een absoluut Monarch is, die in alle dingen sonder reserve moet gehoorfaemt werden, om daer door foodanigen Religie als haer goeddunkt in te voeren, sonder de noodzakelijckheid van het toestaan

van de Natie door haer Leden van het Parlement eens te kennen. Terwijlcn wy dese dingen overweegen, gelijk wy niet en konnen naelaeten gevoeliglyck geraeckt te zijn over dese ellenden, soo is het verschaffen van sulcken hulpmiddel dat bequaem is ende voldoen kan aen de verwagting van alle eerlijcke Liedcn ende opregte Protestanten, het voornaemste oogmerck dat Wy ons in dese expeditie voorstellen: van de welcke de billyckheid aen al de Wereld sal blycken, soo wanneer 't gene door de aenhitting van dese quaede Raedslieden is uitgevoert, naeder onpartydig sal ondersocht zijn.

Her is genoeg bekend dat de Wetten, Privilegien ende Rechten van het Koningrijk verbroken zijn tot groot nadeel van de Koning en het Volck, dewijle daer door het gantsche fondement van eenigheid en vertrouwen is weggenomen: ende het is niet minder bekend hoedanig de Arbitraire Proceduiren van een onregtvaerdige en usurperende Secreten Raed zijn geweest: want niet tegenstaende by de Wetten, door de autoriteit van de Koning ende het Parlement gemaekt, wel uitdruckelyk verboden is dat de Paepse Religie geoeffent, ofte Priesters van buiten inkomende in het Rijk soudcn toegelaten werden, ofte dat de Kinderen van eenige Edelen ofte Heeren, om in Paepse Scholen opgevoet te werden, buiten het Rijk soudcn gesonden werden, soo hebben nogtans dese quaede Raedslieden geordonneerd ofte toegelaeten dat eenige jonge Edellieden van haer maegschap afgenomen, ende buiten's Lands gesonden zijn om in Collegien van Jesuiten onderwesen te werden; ende hebben van gelijcken te weeg gebragt dat'er Schoolen opgerecht zijn onder het opzicht van Paepse Priesters, ende dat self in de Hoofstcad van het Koningrijk.

Daer-en-boven zijn, tot een openbaere veragting van de bekende Wetten van het Rijk, de Papiſten in de aldergrootste bedieningen soo Politycke als Militaire ingedrongen, ende al de Sterckten ende Magazynen aen haer toevertrouwt. De Regten ende Privilegien van de Koninglycke Steden, zijnde het derde Lith van het Parlement, ende hebbende gelijcke Gedeputeerden als de Provintien van het Koningrijk, zyn weggenomen, ende zyn deselve verhindert in de vrye verkieſinge van haer Regenten ende Magistraets Persoonen tot een openbaere schending van haer Charters, die by de Wetten ende een possessie boven geheugenisse waeren vastgesteld. Alle

te welcke is gedaen door een louter Arbitraire Macht sonder de minste Citatie, te recht stelling ofte Sententie.

Ende alhoewel geen Natie kan bestaen sonder de oeffening van goede en onpartydige Justitie, waer van het Leven, Vryheid, Eer en Goederen van de menschen afhangen, soo hebben egter dese quaede Raedslieden dat alles aen een Arbitraire ende Despotycke Magt onderworpen: hebbende Regtersafgeset, die soo lang sy leefden ofte sig wel droegen, in haer bedieningen volgens de Wetten behoorden gecontinueert te werden, om dat sy sich met haer voornemens niet wilden conformeeren; ende hebben anderen in haer plaatsaengesteld, met welcke sy meenden beter haer rekening te fullen vinden, en dat sonder eenig regard op haer bequaemheden te nemen: waer uit het blyckt dat dese quaede Raedslieden tragten haer selven volkomen meester te maecken van het Leven, Eer ende Goederen van de Onderdaenen, sonder sig door eenige Wet of Regel in te toomen.

Door de directie van de selve quaede Raedslieden is een seer buitensporige macht gebruikct in het opleggen van verbintenissen ende Eeden op de ingesetenen van geheele Provintien sonder eenige Wet ofte Acte van het Parlement: mitsgaders in het verleenen van vrye inquantierungen aen de Soldaeten, alhoewel voor haer een genoegsaeme besoldinge was vastgesteld, waer door het Rijck sonder eenig redres met dubbele lasten is beswaert: als mede in het gevangen letten van Edelen sonder de minste bygebragte reden, dwingende verscheiden haar selven te beschuldigen ende tegen sig self te getuigen, geldboetens na haer welgevallen opleggende, doende verscheide gedeeltens van het Land beven ende verwoesten door de Wetten genaemt *Intercommoning* en *Justice-Aires*, waar door sommige haar leven ende goed verbeurt verklaert wierde, om de alderonnosselfte en onschuldigste conversatie self met haer naeste vrienden die van het beneficium van de Wetten versteken waren: ende brengende verders een verslagenheid over een groot gedeelte van het Koninkrijk, wanneer de Wetten genaemt *Outlawries* en *Intercommoning* tegens menigte menschen onder seer geringe pretexten sijn gebruikt geworden, die een yder sgeneralijk in dat gevaer inwickelden, dat dese Raedslieden self so strafbaer waren dat sy selfs van noden hadden na Pardon ende Indemniteiten om te sien, terwyl het gemeene volck aan haar discretie wierd geabandonneert; gevende de Officieren en gemeene Soldaeten magt tegens de Onderdaenen die in een volkomen rust en vrede leefden, de grootste

ste wreetheden te plegen, met haer te vernielen, met hangen, dood schieten en verdrincken, buiten eenige forme van Proces, en sonder aan sien van Ouderdom ofte Sexe, niet willende selfaen sommige de tijd vergunnen om God te bidden: ende dat om geen andere reden als om dat sy niet en wilden voldoen nogte haer antwoorden op sulcke vraegen als sy haer voorstelden, sonder eenige authorisatie van de Wet, ende tegen het algemeene Intèrest van het menschelijk geslacht, 'twelck alle menschen de vryheid laet dat sy het binnenste van haer hert niet behoeven te openbaeren: behalven nog een groote menigte andere geweldenaryen en onderdruckingen, waer onder die arme Natie sucht, sonder eenige hoop van een einde ofte verlossing daer van te sien.

Endeten einde de arbitraire ende onwettige proceduuren van dese quade Raedslieden mogten gejustificeert ende staende gehouden werden, so hebben sy sodanigen Declaratie weten uit te wercken, die het fondement van de Regeering om verre stoot, ende alle desselfs geheiligde Wetten verbreekt, makende de Parlementen gansch onnodigh, ende weghnemende alle de bescherminge van Religie, Vryheid, ende Eigendommen door een ingevoerde absolute Macht, die men sonder tegenspreken wil gehoorlaemt hebben: welcke nogtans yder oprecht Christen verseeckert is God alleen toe te komen, wiens bevelen alleen altijd recht ende goed zyn.

Dese quade Raedslieden hebben daer en boven haer uiterste best gedaen om de Penaele Wetten, die de genen, die niet van de Protestantse Religie zyn, van alle publike bedieningen uit sluiten, af te schaffen, om datse haer desseinen al te hinderlijck zyn. Om waer toe te geraecken hebben sy aen de Dissenter een Vryheid gegeven, dog sodanig een, waar by haer duidelijck is te kennen gegeven dat het lang behouden van deselve afhangt van haer kragtig medearbeyden tot het vernietigen van de bovengeseide Penaele Wetten, zynde deselve nogtans de eenige wettige Defensie van hare Religie. Daeren boven hebben de Dissenters regtvaerdige reden van wantrouwen, als sy haer in gedagten brengen hoe dat eenige honderden van haer Predikanten uit haer Kercken gejaeght zyn, sonder eenige beschuldiging ofte citatie: ende dat de vervullingh van meenigte van dese plaetsen met onwetende ende ergerlijcke personen een groote gelegenheid gegeven heeft tot alle dese ellenden, waer onder dat Landt sedert een geruimen tijdt heeft gegelucht. Oock hebben de Dissenters weinigh reden om haer te

ver-

verlaten op haer tegenwoordig voordeel, als zijnde maer gegrond op een Proclamatie die yder uyr weder ingetrocken kan werden, ende welke op de eerste ende tweede Publicatie aen haer niet voordeelig is geweest; bysonderlijck als sy overwegen dat maer weinig maenden te voren degrootste vandebovengenoemde wreetheden tegens haer gepleegt zyn.

Dogh om haer rol uit te spelen, daer zijn grote en kragtige Presumptien, die ons doen geloven dat dese quaede Raedslieden om haer boose voornemens voort te setten, ende om meer tijt te winnen om deselve uit te voeren tot aanmoedighingh van hare medehelpers, ende om alle de goede Ingeseutenen te vervalsaegen, hebben uigeltrooit dat de *Koninginne* een *Soon* hadde gebaert: schoon dat, geduirende het gepretendeerde swanger zijn vande *Koninginne*, ende de manier op welke het in de kraem komen is bestoocken, soo veel regtvaerdige en tastelijcke gronden van agterdogt zijn gebleecken, dat niet alleen Wy self, maer alle de goede Onderdaenen van dese Rijken, kragtiglijk vermoeden dat de gepretendeerde Prins van *Wales* vande *Koninginne* niet is ter Werelt gebragt. Ende het is aen al de Werelt bekend dat veele soo wel aen het swanger zijn vande *Koninginne*, als aen de geboorte van het Kind hebben getwyfelt, ende nogtans is'er niet een eenige saek gedaen om haerte voldoen, ofte om hare twyffelingen wegh te nemen.

Ende aengesien Onse lieve ende seer beminde Gemalinne, de *Princesse*, ende van gelijcken Onself so grootelijcks aen dese saeck gelegen is, ende Wy, als al de wereld weet, soodanigen Recht tot de Successie van dese *Koningrijcken* hebben, welke dese menschen toegelegt hebben te verbreecken, om te voorkomen dat door de wettige Successieur van de Kroon, opgevoed door een bysondere providentie van God, in de waere Protestantse Religie, geen redres van de ellenden gemackt soude werden, so hebben Wy niet konnen naelaeten in een saeck van so grooten gewigt het waeragtige interest van dese Natie op te nemen, nogte van alles dat in Ons is by te brengen tot bescherming van haer Wetten ende Vryheden, tot handhaeving van de Protestantse Religie onder haer, als mede om aen haer te verseecken de genietinge van al haer wettige Rechten.

Dog ten einde ons voornemen so openbaer zy, dat geen mensch magh twyffelen of voorgeven daer aen'te twyffelen, om sig te excuseeren van met Ons te arbeiden in soo regtvaerdigen voornemen

tot het algemeene welwesen van de Natie, so verklaeren Wy, dat het herbyden van dit Koningrijk van alle gevaer van Papery en Arbitraire Magt van het toekomende, ende het verlossen van het geene, waer mede het selve ten opsigte van beide tegenwoordig gedreigt werd, als mede het bevestigen van het selve door een Parlement, op sulcken vasten fondement, so voor haer Religie als haer Wereltlijcke belangen, als bequaem is om alle de bovengementioneerde onheylen op sijn kragtigste te redresseren, de waeragtige beweegredenen zijn tot dese onse tegenwoordige onderneming, voor soo veel dese Natie aengaet.

Derhalven verseckeren wy Ons dat onse betragtingen om alle hulpe toe te brengen die Wy konnen tot verlossinge van so benaeyden Koningrijk, niet alleen niet misduyt, maer ter contrarie beantwoord sullen werden met een blymoedige ende universeele approbatie ende hulpe van de gantsche Natie, en dat selfs die genen, die instrumenten geweest zijn om de slavernie in te voeren, nu haer berouw sullen toonen van het geene sy gedaen hebben, door een rydige ende dadelijke bevltyging tot haer verlossing, ende dat de genen, die Ons sodanig niet sullen byspringen als sy van Gods wegen ende uit liefde tot haer Vaderland verplicht zijn, met reden de schuld sullen draegen van al de quaelen, die door het niet nakomen van haer plicht soudon komen te ontsaen.

Ende gelijk Wy voornemens zijn Ons betrouwen op God Almagtig alleen te stellen ontrent het succes van onse Waepen, soo verwagten Wy van alle vrome menschen dat sy sijn segen over onse ondernemingen op het alderernstigste willen afbidden, ten einde deselve mogen uitvallen ter eeren van sijn grooten Naem, tot vaststelling van de Gereformeerde Kercke, ende tot rust ende welstand van dat Koningrijk.

Gegeven onder Onse Hand en Zegel, in het Hoff in den Haaghe, den 10. October in 't jaer onses Heeren 1688.

Was geteekent,

WILHEM HENRICK, PRINCE VAN ORANGIEN,

Lager stont,

Ter Ordonnantie van Sijn Hoogheyt

Ende was geteekent

C: HUYGENS.

Aen alle Officiëren en Matroosen
die tegenwoordig in dienst zijn
op de Engelse Vloot.

MESSIEURS EN VRIENDEN,

Onsen getrouwen en seer geliefden Admiraël Herbert is behoorlijk van ons gevolmagtigt, dierhalven verwachten Wy dat gy volkomen geloof sult geven aen alles dat hy uw in onsen naeme sal seggen. Wy hebben doen vervaerdigen een Declaratie behelsende de redenen die Ons bewegen tot het doen van de tegenwoordige Expeditie, in de welcke wy niet anders beoogen als de bescherming van de Protestantse Religie, ende de herstelling van de Wetten ende Vryheden van Engeland; zijnde de geheelen ondergang van uw Religie also vast by de Papisten in Engeland besloten, alsse alreeds in Vranckrijck is uitgevoert: Het welcke sekerlijck sal volgen indien de Papisten in dese tijt de overhand behouden.

Wy kunnen niet twyffelen of gy hebt alreede genoeg kunnen sien, dat men uw enckelijck maer gebuickt tot Instrumenten, om en uw self en uw Land onder 't Pausdom ende in Slaevernie te brengen, door de hulp so wel van de Yren als van de Vremdelingen, die haer gereet maken om uw ondergang ten einde te brengen: derhalven soo hopen Wy dat God uw tegenwoordig in 't herte wil geven om uw selfen, uw Land en uw Religie van alle dese ellenden en swarigheden te verlossen.

Dit selve kan nae alle menschelijcke waerschijnlijckheid

heid alleen uirgeworkt werden met uw selven by Ons²⁷
te voegen, om Ons, die tot uwe verlossinge arbeiden;
te assisteren. Wy versceekeren uw dat wy altijd fullen
gedagtig zijn aen den dienst die gy Ons nu sult komen
te doen: beloovende uw dat wy bysondere bewysen
van onse gunst fullen toonen aen alle de genen die in
deseggelegentheid ontrent Ons en de Natie haer selven
wel fullen gedraegen. Wy zijn in alle opregtigheid uw
gunstige ende toegenegen Vriend,

Was geteeckent

WILHEM HENRICK, PRINCE VAN ORANGIEN;

Gegeven in ons Hoff te Dieren
den 29. September 1688.

lager stont ,

Ter Ordonnantie van sijn Hoogheid,

En was geteeckent

C: HUYGENS;

Aen alle de Officieren en Soldaeten in het Engelsche Leger.

MESSIEURS EN VRIENDEN,

WY hebben onse intentie ontrent dese Expeditie soo oprecht ende volkomen in onse Declaratie te kennen gegeven, dat gelijk het niet nodig is iets meer daer by te voegen, Wy oock verseeckert zijn dat Gy niets meer van ons kond begeeren. Wy komen om uw Godsdienst te beschermen, ende om uw Vryheden ende Eigendommen te herstellen ende bevestigen, derhalven konnen Wy van ons selven niet verkrygen om te twyffelen dat al de Protestanten en de rechte Engelschen haer by ons niet sullen voegen ende met ons arbeiden in onse desseinen tot het bevryden van dese Natien van't Pausdom ende van Slavernye. Gy kond al le klaerlijcken, dat men uw niet anders gebruijkt als tot Instrumenten om de Natie in Slavernie te brengen, ende om de Protestantse Religie te ruineeren: Gy kond oordeelen watge selfs te verwagten hebt wanneer het selve sal zijn uitgevoert, eensdeels door het casseeren van al de Protestantse ende Engelsche Officieren en Soldaeten in Yrland, ten anderen door de Yersche Soldaten die overgebracht werden om uw plaetsen te vervullen, waer van gy so verschen exempel hebt gesien dat het niet nodig is't selve uw verder voor oogen te stellen. Uw is bekend hoe men met veel van uw Mede-Officieren heeft omgesprongen, alleen om datse stantvastig zijn gebleven by de Protestantse Religie

ende de Wetten van Engelant; endegy kond uw
 ſelven niet flatteren van beter gehandelt te werden, in-
 dien de genen, die haer woord ſoo menigmael gebro-
 ken hebben, door uw toedoen uit de nood geholpen
 werden, waer in ſy tegenwoordig gebragt zijn.

Wy verwagten van gelijcken dat gy niet ſult lyden
 dat gy door een valschen indruck van Glorie misleyd
 wert, maer dat gy voornamentlijck ſult overwegen
 wat gy verſchuldigt zyt aen God Almagtig ende aen
 uw Gods-dienſt, aen uw Vaderland, aen uw ſelven
 ende aen uw Nakomelingen; welck alles gy als eer-
 lijcke Lieden behoort te prefereren boven alle parti-
 culiere confiderationen ende engagements hoedanigh
 dieſouden mogen weſen. Derhalven verwagten Wy
 dat gy de eere, die uw tegenwoordig voorkomt, van
 te weſen de Instrumenten van de behoudeniffe van u
 Land en verſekering van uw Gods-dienſt, ſult in ag-
 ting nemen. Wy ſullen altoos gedagtig zijn den
 dienſt die gy Ons in deſe gelegentheid ſult bewyſen,
 ende Wy beloven uw, dat wy ſoodanige byſondere
 teecken en van Onſe gunſt ſullen doen gaen over een
 ygelyck van uw, als uw conduite ontrent Ons ende de
 Natie altans ſal verdienen, waer ontrent Wy een groo-
 te diſtinctie maken ſullen van die genen die tydiglijck
 haer Waepen by de Onſe ſullen komen te voegen.
 Ende gy ſult altijd bevinden dat Wy zijn uw toegene-
 gen ende verſeeckerde Vriend,

Was geteeckent,

WILHEM HENRICK, PRINCE VAN ORANGIEN.

Lager ſtont,

Ter Ordonnantie van Zijn Hoogheyt

En was geteeckent

C. HUYGENS.

G E B E D

Voor de tegenwoordige Expeditie.

Al magtige God, Heere der Heirscharen, gy die de hulpe ende toevlugt zyt van alle die op U betrouwen, wy bidden U ootmoediglijk dat het U gelieve dese onderneming te segenen ende voorspoedig te maecten, ter eeren van Uwen Naem, ende ten besten van Uw Volck: laet onse sonden U sodanig niet vertoornen dat Gy Uwen segen soud weigeren aen uwen Dienaer, de PRINS, maer beschermt Hem met Uwe gunst als met een schild: bestiert Hem in alle sijne raedslagen, weest altijd met Hem en staet Hem by in alle sijne actien. dat Hy also voorspoedig mag zyn in dit groot dessein, ende dat Hy de macht, die Gy Hem in handen hebt gegeven, ter eeren van Uwen grooten Naem, tot vaststelling ende tot uitbreiding van Uwe ware Godsdienst, ende tot bevordering van de rust ende welstand van dese Natien mag gebruicken. Segent met voorspoed ende overwinninge het Leger ende de Vloot over welcke Hy gebied. Geeft, ô Genadige God, dat een ygelijk van ons sig van gantscher herte tot U bekeere, dat wy een oprecht berouw hebben van alle onse voorlede sonden, ende heyliglijk aen U beloven, gelijk wy nu doen, dat wy in't toekomende ons leven sullen verbeteren, ende ons sodanig trachten te draegen als Gereformeerde Christenen betaemt: ende dat wy onsen yver voor onsen Heiligen Godsdienst sullen betoonen door een leven te leyden dat in alles met deselve over een komt. Verhoor ons Heylige Vaeder, ende legert Uwe Engelen rondom Ons, want wy alle Ons vertrouwen op Uwe hoede ende bescherming stellen, derwelcke wy ootmoediglijk bidden dat Gy ons wilt verleenen om Jesu Christi wille Onsen eenigen Verlosser ende Saligmaecker.

Amen.

de
en,
er-
ren
aet
ren
aer
iert
aet
nag
lem
oten
cae-
wel-
oor-
over
lijck
een
en-
wy
so-
enen
ligen
at in
ylige
ut wy
stel-
wilt
lossen
en.